

lesznek. A Z39.50 célja ezzel szemben, hogy egy közös interfészt kínáljon a különböző információs rendszerek között. A Z39.50 kliens képes arra, hogy ismereteket szerezzen a távoli adatbázisokról. Kérdés, lehetséges-e a kétféle technológia integrálása? Számos Web-átjárás van a Z39.50 felé, ám ez nem igazi integráció. Érdekesebbnek tűnik az olyan

Z39.50 kliensek implementálása, amelyek egy Web-klienssel összekötöttesben működve, a Web grafikai lehetőségeit nyújtják a Z39.50-es keresők számára.

(Mohor Jenő)

Lásd még 49

KÖNYVTÁRAK ÉS TÁJÉKOZTATÁSI INTÉZMÉNYEK

Nemzeti könyvtárak

Lásd 51

Egyetemi és felső- oktatási könyvtárak

98/026

SINIKARA, Kaisa: Uusi opiskelijakirjasto älytalona = Signum. 30.vol. 1997. 2.no. 26-31.p.

Új hallgatói könyvtár a helsinki egyetemen

A referátum alapjául szolgált még ugyane szerző cikke ugyanebben a folyóiratszámában (31.p.)

Egyetemi könyvtár; Könyvtáráépület -egyetemi, főiskolai

A Helsinki Egyetem Könyvtárának törzsét a kari könyvtárak alkotják. A tudományterületi koncentráció során négy fő-campus van kialakulóban: az

orvostudományi, a mezőgazdasági és biotudományi, a kémiát, fizikát és matematikát magában foglaló, valamint a társadalom- és humán tudományi. Az első két campus új könyvtáráépületet kap: az orvostudományi 1997-ben, a mezőgazdasági és biotudományi két év múlva lesz készen. A társadalom- és humán tudományok kari könyvtárai tovább működnek. Az államtudományi kar könyvtára 1996-ban, a teológiai karé 1996-97 fordulóján új helyre költözött, s a közeljövőben a bölcsészkar könyvtárák szétszórtságát is szeretnék megszüntetni.

Speciális, nemzeti könyvtári feladatokat lát el az egyetem központi könyvtára. A másik, speciális feladatot ellátó összegyűjtési könyvtári egység az ösztöndíj-kar hallgatóinak kiszolgálására hivatott új hallgatói könyvtár. Ezt a városközpontban, az egyetemi könyvtár központi épületéhez csatlakozó telken lévő áruházi terek megvásárlásával hozták létre. A két-szintes, szintenként 1700 m²-es alapterületű épület-részbe 1996 nyarán költöztették át a mintegy 400 ezer dokumentumot, és állították működésbe a gépesített jegyzetkölcsonzó rendszert. 1996. szeptember 2-ától a könyvtár minden szolgáltatásával a hallgatók rendelkezésére állt.

A hallgatói könyvtár tervezésében részt vevő munkacsoport az „intelligens ház” elvet kívánta érvénye-

síteni. A pinceszinten van a gyűjtemény, túlnyomórészt szabadpolcon. E szinten helyezkedik el a könyvtárosi munkahelyek zöme, de kialakítottak itt olvasó- és csoportmunkára alkalmas helyeket is. Az utca szintjén van az olvasótermi, kézikönyvtári és kölcsönző részleg. Mindkét szintre jellemző a rugalmas, falak nélküli térkiképzés. Az egyetlen, de csak üvegfallal körbezárt tér a mikrofilm-terem, amely különleges légkondicionálást igényel. Az olvasói terek könnyen átalakíthatók, bővíthetők, s a bútorok is modulokból vannak összeállítva, így könnyen mozgathatók és átalakíthatók. Az olvasóteremben 50, hálózati kapcsolattal rendelkező számítógépes munkaállomás áll a hallgatók rendelkezésére.

A könyvtár hírközlő rendszere a kölcsönzőből irányítható. A másolóhelyekhez csatlakoztatva helyet biztosítottak a hallgatók egymásnak szóló hírdetései, üzenetei számára is.

A város központjában történő elhelyezkedés miatt nagy gondot fordítottak a biztonságra is. A szokásos tűzoltókészülékeken kívül automatikusan működő tűzjelző és tűzoltókészülékekkel is fel van szerelve az épület. A házban elektronikus forgalomellenőrzési, a könyvtári terekben pedig videoellenőrzési rendszer működik.

Mind a világítás, mind a légkondicionálás rendszere automatikus. Az olvasói terekben a halogén pontfény-megvilágítást alkalmazzák, a pinceszinten pedig igyekeztek a természetes fény spektrumának megközelítésére.

Az előtérben egyetlen portás látja el az ügyeleti, postázási és postafogadási, valamint fuvarfogadási feladatokat. A korábbi portaügyeleteket átcsoportosították az ügyfélszolgálatra. A további munkamegosztás és tevékenység-átcsoportosítás célja az, hogy 8%-os személyzetcsökkentést érjenek el.

A nyilvántartások szerint a hallgatói könyvtár aktív használóinak száma 30 ezer. Ennek 25%-a jön az egyetemen kívülről, más felsőoktatási intézményekből.

(Sz. Nagy Lajos)

Lásd még 55, 63, 71, 82

Közművelődési könyvtárak

98/027

CZAJKOWSKI, Franciszek: Wokól koncepcji biblioteki publicznej = Bibliotekarz. 1997. 6.no. 12-15.p.

A közkönyvtár-koncepció körül

Közművelődési könyvtár

Egyes véleményekkel szemben a cikk szerzője mintegy „kikéri magának”, hogy a közkönyvtárak (közművelődési könyvtárak) illetéktelenek volnának a kórházi betegek könyvtári ellátásában, illetve többé-kevésbé bizonyos hátrányos helyzetű és rokkant kategóriák ellátásában is.

Főként a következő állítás háborítja fel: „Határozotlan fontos azt kijelenteni, hogy a kórházak és a büntetés-végrehajtó intézetek közkönyvtárak általi ellátása kétségeket ébreszt. Az olyannyira beteg ember, akit ki kell emelni természetes környezetéből, teljesen orvosi gondoskodás és ellenőrzés alatt tartandó, s nem pedig a botcsinálta "biblioterapeuták" gondoskodása és ellenőrzése alatt, azaz kórházi ügyként kell ezt az ellátást kezelni. Ugyanúgy, mint ahogy a börtönök könyvtárügyének ápolása is a börtönstruktúrára tartozik (Lengyelországban ez a helyzet). A közkönyvtárak beavatkozása e szolgáltatásokba amatőrkedés.”

Az is megengedhetetlen, hogy az értelmi fogyatékosok irányába is elzárkózzanak a közkönyvtárak. A cél: a fogyatékosok mindazon kategóriái csak bizvást látogassák a könyvtárakat, ami pszichésen fontos dolog, akik „mozogni képesek”. A házhoz szállí-

tás azok számára korlátozódjék, akik valóban „helyhez kötöttek”. Más kérdés: a különféle fogyatékosoknak a könyvtárakban megfelelő feltételeket kell biztosítani (tolókocsis megközelítés, sajátos állományegységek, felkészült személyzet).

Szerzőnk egy sor nemzetközi és nemzeti dokumentumra hivatkozva száll síkra a közkönyvtárak betegek és hátrányos helyzetűek ellátásában való teljes mértékű illetékessége mellett.

(Futala Tibor)

98/028

SODOMKOVÁ, Jana: Veřejné knihovny očima veřejnosti = Čtenář. 49.roč. 1997. 7-8.no. 246-255.p.

Közkönyvtárak a közvélemény szemében

Közművelődési könyvtár

A Cseh Köztársaság Kulturális Minisztériuma 1996 második felében adott megbízatást az *Opinion Window* közvéleménykutató ügynökségnek, hogy reprezentatív vizsgálatot végezzen az ország felnőtt lakossága körében a közkönyvtárak „image”-áról. Ennek az ügynökség 1135 kérdőív kitöltésével tett eleget. E vizsgálatból itt csak az összesített eredmények egyikét-másikat lehet közölni, megjegyezve azt, hogy az egyes lakossági rétegek (férfiak, nők, kis és nagytelepülések lakosai, kor, műveltség, elfoglaltság) szerint az egyes kérdésekre adott válaszokban esetenként jelentős eltérések is vannak.

A megkérdezettek 87%-a tudta, hogy hol található a közkönyvtár, mégpedig 67%-uk gyerekkoruk óta. Az újdonságokról a legtöbben (45%) úgy értesülnek a legszívesebben, hogy a könyvtár levélszekerényükbe juttatná el időnként a róluk készült listákat. A kapott válaszok alapján 30% közkönyvtári olvasó. (A könyvtári statisztikák ennél lényegesen alacsonyabb arányról „tudnak”, ami az „egy beiratkozott olvasó – több használó” jelenségből adódhat.) 48%

korábban járt, de most már nem jár könyvtárba. Sohasem volt beiratkozott olvasó 22%. Az utóbbi két kategória azzal indokolja leggyakrabban (54%) a könyvtár elkerülését, hogy nincs ideje olvasni, majdnem 30% pedig azzal, hogy inkább megveszi az olvasnivalót.

Az olvasók 78%-a egyetlen könyvtárat használ, 16%-a kettőt, és csupán 7%-a hármat vagy többet. A látogatott könyvtár az olvasók 56%-ánál nem esik 1 km-nél messzebb, de a törpetelepülések lakói (7%) az első könyvtárig 10 km-nél is többet utaznak.

Az olvasók 96%-a kölcsönöz könyveket, 46%-a folyóiratokat is. Tan- és segédkönyveket időnként a megkérdezettek 30, hobbi irodalmat ugyancsak majdnem 30, szakfolyóiratokat pedig 28% szokott igénybe venni. Az olvasók 13%-a nyilatkozott úgy, hogy az olvasótermeket is használja. Viszonylag kevesen tudnak a könyvtárak egyéb szolgáltatásairól (pl. a másolatszolgáltatásról, a könyvtárközi kölcsönzésről). Havonta az olvasók többsége 1-3 alkalommal keresi fel a könyvtárat. Évente a legtöbben (38%) 11-30 könyvet olvasnak el, a 31-60 könyvet elolvasók aránya 26%.

Az elégedett olvasók aránya eléri a 80%-ot, 13% semleges véleményt hangoztatott, s mindössze 5%-nyi volt azok aránya, akik kritizálták a könyvtárat.

A legnépszerűbb műfajt a detektív történetek és a „pihentető” könyvek teszik ki (52%), a szépirodalom kedvelőinek aránya 43, a hobbi irodalomé 26%. Szakirodalmat 21, tudományos ismeretterjesztőt 14% vesz igénybe. A sci-fi kedveltsége 6%-os.

A megkérdezettek naponta átlagosan 130 percig hallgatnak rádiót, 118 percig néznek televíziót, 36 percig könyvet olvasnak, 36 percig zenei felvételeket hallgatnak, 32 percig újságot és folyóiratot használnak, 17 percig videót néznek. Az olvasmányok beszerzésére 32% a vételt, 25% a rokoni-ismerősi kölcsönzést, 21% a közkönyvtári kölcsönzést veszi igénybe.

(Futala Tibor)

98/029

VERHO, Seppo: Mitä kirjastoissa on meneillään juuri nyt? = Kirjastolehti. 90.vuo. 1997. 9.no. 263-269.p.

A finn közkönyvtárak a gazdasági válság után

Közművelődési könyvtár

A 90-es években – az évtized elején kezdődött gazdasági válság következtében – negyedével csökkent a könyvtárak beszerzése. Rákényszerültek a könyvtári személyzet leépítésére is, amit az automatizációval kíséreltek meg kompenzálni. Számos könyvtárban azonban a személyzet csökkenése és a gyűjtemény elöregedése rontotta a szolgáltatóképességet, s végül ez a könyvtárak közti különbségek növekedéséhez vezetett. Ugyanakkor számottevően – 22%-kal – nőtt a kölcsönzés, és a közkönyvtárak átlaga évi 20 mű/lakos lett. Az utóbbi években azonban e tekintetben is nőtték a különbségek: a rosszul finanszírozott könyvtárakban megkezdődött a kölcsönzés visszaesése.

Az oktatási minisztérium kulturális főosztályának 1996. évi jelentése szerint azonban a települések közkönyvtárai többféle együttműködési formával teszik hatékonyabbá a szolgáltatásaikat. Például bibliobusz önálló fenntartása helyett megvásárolják a szomszéd település bibliobusz-szolgáltatásait községük távoli vagy félreeső részei, tanyái számára. A kistelepülések egy része akár az egész könyvtár fenntartását megvásárolja a nagyobb szomszédtól. A legszélesebb körű és folyamatosan bővülő együttműködési forma a könyvtárak közös számítógépes rendszere. 1995-ben minden harmadik község részt vett ilyen együttműködésben. Ennek előnye lehet a beszerzési költségek bizonyos megtakarítása és a feldolgozás terheinek megosztása. A használók nyeresége az, hogy az összes együttműködő könyvtár

gyűjteményadataihoz hozzáférhetnek bármelyik könyvtárban, és bárholon le is foglalhatják a keregett művet. Természetesen az effajta együttműködéssel nem küszöbölhetők ki teljesen a párhuzamos beszerzések, hiszen az adott mű helyben történő meglétét nem pótolhatja a szomszédban való elérhetőség. Általános gyakorlat e könyvtárakban, hogy közös, mindegyik település könyvtárában érvényes olvasójeggyel látják el a használókat.

Az automatizáció eredményeiről a jelentés elmondja: 1995-ben az önálló települési könyvtárak 90%-a használt valamilyen számítógépes rendszert a tízféle piaci kínálat közül, amelyek közt természetesen a kistelepüléseken alkalmazhatók is megtalálhatók. Számos előnyt jelentettek az egyes rendszerekhez csatlakozó önkiszolgálási lehetőségek: hogy ti. a használó maga végezheti mind a kölcsönzés, mind a visszaadás regisztrációját. Az újabb rendszerek kölcsönzési listát is adnak, valamint nyugtázzák a visszaadást. Működnek már olyan készülékek is, amelyek osztályozzák a visszahozott köteteket, megkönnyítve a könyvtárosok számára a visszaosztást. A regisztrálás nélküli kölcsönzést beépített ellenőrző program gátolja meg. Jelenleg a szóban forgó könyvtárak kétharmada képes nyújtani az említett szolgáltatásokat.

A Munkavállalók Kutatóintézete (Palkansaajien tutkimuslaitos) 1995-ben felmérést végzett: hogyan értékeli a lakosság a települések által nyújtott 27 féle közhasznú szolgáltatás fontosságát. A legmagasabb értéket a könyvtár kapta: az iskolai osztályzat-skálán 9,4-et (a 10-es a legjobb). Az átlagérték 8,5 volt. A könyvtárhasználók tapasztalatai alapján a könyvtári szolgáltatások minősége a harmadik helyet foglalta el (8,4), szorosan felzárkózva az idősök szolgáltatóháza és a tanácsadó szolgálat mögé. A könyvtári szolgáltatásokat a megkérdezettek alapszolgáltatásnak minősítették, és semmilyen radikális változta-

tást (magánosítás, pénzessé tétel) nem tartottak elfogadhatónak, mint ahogy a költségek takarékoságai okból történő megnyírbálását sem.

A felmérés adatai szerint a 10 éven felüli lakosság 59%-a volt rendszeres könyvtárhasználó 1995-ben, ami az utóbbi tíz év 6%-os emelkedését tükrözi.

(Sz. Nagy Lajos)

98/030

JOKITALO, Päivi: Building a virtual public library in Finland: Internet connections in Finnish public libraries = Scand.Public Libr.Q. 30.vol. 1997. 3.no. 25-28.p.

A finn közkönyvtárak és az Internet

Fejlesztési terv; Felmérés [forma]; Közművelődési könyvtár; Számítógép-hálózat

1998-ra a finn közkönyvtárak 75%-ának lesz hozzáférése az Internethez. Mindez egy országos stratégiai terv (Akcióterv az információs társadalomért) része. A finn kormány 1995-ben elvi nyilatkozatban rögzítette, hogy a közkönyvtárak a nyílt információs hálózat csomópontjai, a könyvtári hálózat a számítógépes hálózati szolgáltatások része, és a könyvtárak a használóképzés célszerű színhelyei. A Kulturális Minisztérium ezzel kapcsolatos jelentése rögzíti, hogy a jelenlegi könyvtári szolgáltatásokhoz hasonlóan ingyenesnek kell maradniuk.

A Tudás Háza elnevezésű országos, hároméves projektet (1995-től) a Kulturális Minisztérium finanszírozza és a Finn Könyvtárosegylet szervezi. Célja az Internettel kapcsolatos tevékenységek népszerűsítése, koordinációja és támogatása a közkönyvtárakban.

Az akcióterv keretében 1996-ban egy hároméves időszakra 10 millió finn márka állami támogatást

adtak a közkönyvtáraknak és számítógépes hálózati projekteiknek. 1996-ban 327 pályázó közül 231-en kaptak támogatást. Az összeg közel egyharmadát megfelelő hálózati szakemberek alkalmazására fordították. Támogatást kaptak a 2000-nél kevesebb lakossal rendelkező települések hardver beszerzésére. A támogatás további részét a könyvtárak Internet-kapcsolatainak fejlesztésére, a kezdeti működési költségek fedezésére, továbbképzésre és néhány, a Helsinki Városi Könyvtár (a közkönyvtárak országos központja) által irányított országos projekt számára ítélték meg.

Egy 1995-ös felmérés szerint az Internet bevezetésének fő motívumai: 1. hozzáférés a nemzetközi információkhoz, 2. a polgárok információszerzésének megkönnyítése, 3. a friss információkhoz való hozzájutás. Egyéb okok: helyi és regionális információk kínálata, nyilvános információtárak (pl. statisztikai adatbázisok) közzététele. Emellett az Internethez való hozzáférés javítja a könyvtár képét. A könyvtárosok 18%-a naponta, 40%-a hetente, 48%-a alkalmanként használja az Internetet.

A könyvtárak legtöbbje maga is elhelyez információkat az Interneten. Megkezdték az információk elemzését a használók számára: ajánló jegyzékeket állítanak össze, összekapcsolnak HTML-dokumentumokat, indexeket szolgáltatnak.

1995-ben elsőként 12 városi könyvtár közös katalógusát (Frederika) helyezték üzembe a WWW-n, ezt követte több könyvtári katalógus. A könyvtárak a szokásos információk (nyitvatartás, szolgáltatások stb.) mellett újdonságaik jegyzékét, tematikus összeállításokat, hírlapok, régi könyvek, helyismereti anyagok adatbázisait is közzéteszik.

A közkönyvtárak közös honlapját (Syke) a Tudás Háza projekt munkatársai szerkesztik. A Syke össze van kapcsolva a könyvkiadói és a könyvtári területhez kapcsolódó szolgáltatók, intézmények honlapjaival, emellett újtjelentéseket, előadásokat és álláshirdetéseket ad közre. Tervek: eseménynaptár, címtár, információs csomag a könyvtárügyről.

A Syke projekthez szorosan kapcsolódik a „virtuális könyvtári asszisztens” projekt, azaz egy könyvtári szolgáltatásokról szóló kalauz elkészítése.

(Hegyközi Ilona)

98/031

KLASSON, Maj: Public library research in Sweden = Scand.Public Libr.Q. 30.vol. 1997. 3.no. 29-33.p.

A közkönyvtárakra irányuló kutatások Svédországban

Könyvtártudományi kutatás; Közművelődési könyvtár

A linköpingi könyvtártüzet élénk társadalmi felbolydulás követte. Összegyűltek a helybeliek, siratták a könyvtárukat, érzelmeiktől átfűtött véleményeket fogalmaztak és függesztettek ki egy hatalmas hirdetőtáblára, politikai kérdéseket vitattak meg. Láthatóvá vált, mit jelent a hétköznapi emberek szemében a könyvtár. A közművelődési könyvtáraknak demokratikus értékeket megtestesítő, szimbolikus szerep jut a szabad társadalmak életében. Sajnos jelenleg világszerte nagyon kevéssé kutatják ezt a kérdést. Sőt, a könyvtártudomány és informatika tárgyköréből mindinkább hajlamosak kifelejteni a könyvtárat. Csupán a közgazdaságtani és információtechnológiai megközelítések virágzanak, manapság gyakran kiszakítva a kulturális értékviszonyok rendjéből. Nem így Svédországban.

Az előző néhány évtizedben a történeti és a használói vizsgálatok domináltak a svéd közművelődési könyvtári kutatásokban. A könyvtártudományi és informatikai vizsgálat szintén jelentős részt alkotott. Sok könyvtártudományi tanulmány más tudományok szakfolyóirataiban látott napvilágot. A 60-as évek végén vizsgálódások indultak Malmöben a használói és olvasási szokásokra vonatkozóan. Vita

kezdődött „a svédországi könyvtári kutatások hiányáról”. (Annak előtte inkább könyv- és könyvtártörténeti munkálatok folytak csak, ezek is főként a nagyobb egyetemi és egyházi könyvtárakban.) A 70-es években és a 80-as évek elején a közművelődési könyvtári kutatások mindenekelőtt hivatalos, központi, kormányzati szintű vizsgálatok formájában jelentkeztek. Ide tartozott számos könyvtárhászadási és olvasási szokásokra, valamint szelekciós kérdésekre vonatkozó vizsgálat.

Manapság a könyvtárak információkereső munkája, ennek kapcsolata az iparral és a dokumentálással vált ki bizonyos érdeklődést. A szervezeti tanulmányok iránti figyelem is megnőtt, de sokkal inkább a szakkönyvtárak világában. A könyvtártörténeti kutatás markánsan jelentkezik a 80-as évek második felében. Amikor a 80-as években a Svéd Kutatástervezési és Koordinációs Tanács (FRN) feladata lett, hogy elossa a könyvtártudományi és informatikai kutatásokra szánt összegeket, a közművelődési könyvtári tanulmányokra mint alkalmazott területre egy sokkal tudatosabb anyagi ráfordítás kezdődött. Konferenciát tartottak Gothenburgban és Borasban az FRN és a gothenburgi Könyvtári Kutatási Központ szervezésében, mely „A közművelődési könyvtárak tudományközi megvilágításban” címet viselte.

A Könyvtári Kutatási Központ konferenciáin, valamint folyóirata, a *Svensk biblioteksforskning* és kiadványsorozatai által sokat tett a kutatás intézményesítési folyamatának felgyorsítása érdekében. Az FRN, a Könyvtártudományi és Informatikai Iskola Borasban és a Könyvtári Kutatási Központ Gothenburgban mintaszerű együttműködést folytattak ebben a korszakban. A Központ támogatott több tudományt érintő, gyakran kvalitatív kutatásokat, amelyek módszereiket és elméleteiket sokféle irányból származtatták. Az intézményesítés tanszékek létesítésével, új kutatók kinevelésével, elméletek és módszertan kidolgozásával nagyot haladt előre, amikor 1993-ban kinevezték az első professzort.

Lars Höglund a gothenburgi tanszéken megkezdte a „Változási folyamatok a közművelődési könyvtárakban” elnevezésű projektjét. Szakdolgozatok és doktori disszertációk vannak készülóban, többek között egy meta-tanulmány az értékelésről a közművelődési könyvtárakban, értekezés a svéd közművelődési könyvtárak számára készített osztályozási rendszerről (SAB), keletkezésének társadalmi és diszkurzív összefüggéseiről, történeti tanulmány a közművelődési könyvtár fogalmának térnyeréséről és minőségi kérdésekről az irodalom válogatását és szorgalmazását illetően.

A 80-as években Linköpingben indult egy máig tartó program, mely a közoktatás kutatóit fogja össze egész Svédország területén, sokféle tudományágból és intézményből. Néhány résztvevő közművelődési könyvtárral kapcsolatos témát választott, pl. a közművelődési könyvtár legitimációjáról, a modern közművelődési könyvtár kialakulásáról, a tudás megszervezésének mint a társadalom tükörképének témájáról, és a könyvtárak mint erőforrások szerepéről az új társadalmi kezdeményezések (amilyen a nőmozgalom vagy az élethosszig tartó tanulás) támogatásában.

Ma már előrehaladott a témakör intézményesedése, de a könyvtári és informatikai kutatások nem jelentéktelen része még mindig a könyvtári és informatikai intézményeken kívül történik. Országszerte folynak kutatások olyan témákban, mint a közművelődési könyvtár története, létjogosultsága, szerepe az állandó tanulás, az új társadalmi mozgalmak és változások támogatásában, együttműködések kialakítása a közművelődési könyvtár és a közelében működő szervezetek között. Lundban az üzleti információ és az információtechnológia közművelődési könyvtári szempontjairól készülnek tanulmányok. A borasi új Kulturális Politikai Központban a „könyvtáros mint a kultúra közvetítője” és ehhez hasonló határterületi kérdéseket tanulmányoznak. Sok fejlesztési, értékelési és kísérletező munka foly-

tatódik magukban a közművelődési könyvtárakban is, mind nagyobb tudományos igénnyel.

(Nagypál László)

98/032

SMITH, Peter – STONE, Peter – CAMPBELL, Colin [et al.]: EARL: collaboration in networked information and resource sharing seervices for public libraries in the UK = Program. 31.vol. 1997. 4.no. 347-363.p.

A brit közkönyvtárak hálózati együttműködése: az EARL projekt bemutatása

Együttműködés -belföldi; Fejlesztési terv; Gépi könyvtári hálózat; Közművelődési könyvtár; Számítógép-hálózat

Az EARL (Electronic Access to Resources in Libraries) a brit közművelődési könyvtárak országos, hálózati együttműködésre épülő forrásmegosztási programja. A cikk tájékoztat a program korai szakaszáról (1994-1995), aminek eredményeként – gyűjtőköri felmérés alapján – egy kísérleti, bemutató jellegű szolgáltatást indítottak. Ezután felvázolja a program eredményeit egészen napjainkig. A rendszert ma 120 könyvtári intézmény használja, a következő feladatokra: elektronikus levelezés, weboldalak készítése, hozzáférés adatbázisokhoz, az EARL központi web-oldalának kifejlesztése sok, a közkönyvtárak számára fontos Internet-kapcsolattal. Ismerteti a folyamatban lévő munkát is, így a British Library által támogatott „Readiness” programot, a munkacsoportok munkáját, és az európai partnerekkel való együttműködést. Végül kitér az EARL-tagok jövőbeli feladataira is.

(Autoref.)

98/033

KRÄMER, Michael: Internet für Bibliothekskunden. Ein Erfahrungsbericht = Bibliotheksdienst. 31.Jg. 1997. 9.no. 1738-1744.p.

Internet a könyvtárhasználók számára. Beszámoló a Paderborni Városi Könyvtár tapasztalatairól

Felmérés [forma]; Számítógép-hálózat; Szolgáltatások használata; Városi könyvtár

1996 februárjában kezdődött a paderborni könyvtárban (Computerbibliothek, ComBi) az a projekt, amelynek keretében a könyvtár olvasói számára saját célra Internet-hozzáférést biztosítottak egy egyesület (Privates Internet Ostwestfalen-Lippe e.V. – rövidítve PriOWL; Internet magáncélokra) támogatásával, amely szolgáltatóként működik.

A meglévő hat nyilvános személyi számítógépes munkahelyet összekapcsolták és a ComBi-ban levő Linux-szerverhez csatlakoztatták. A ComBi használóinak egyéni Internet-folyószámát nyitották a projekt időtartamára. Egyedi jelszót kaptak, és nyitvatartási időben az alábbi szolgáltatásokat vehették igénybe: böngészés az Interneten, saját Internet-oldalak készítése és felvitele a hálózatra (pl. saját honlap), elektronikus levelezés, online csevegés, levelezőlistákon való részvétel, letöltés ftp-vel, WWW-oldalak kinyomtatása.

A „próbálgatáshoz” két vendégjelszó is rendelkezésre állt, szűkebb lehetőségekkel (nincs e-mail és letöltés). A használat díja 1,50 márka óránként, 30 oldal kinyomtatásáért 2 márkát kell fizetni. Az alsó korhatárt 14 évben határozták meg, 18 év alatt szülői beleegyezés szükséges. A könyvtár és a használó szerződést köt, amelyben rögzítik a használó jogait és köteleseit, ezenkívül szükség van a paderborni városi könyvtárba szóló érvényes olvasójegyre is.

Minden új Internet-használó bejelentkezésekor 15-20 perces rövid tájékoztatást kap a rendszerről.

Jelenleg a beiratkozottak száma már meghaladja a kétszázat. A legidősebb 56, a legfiatalabb 14 éves. (A kor megoszlás: 27% a 20-nál fiatalabb, 50% 20 és 30 közötti, 23% idősebb 30-nál.) A nők részaránya 15%, de emelkedik. Húsz főt töröltek: néhányan megsértették a hálózati szabályokat, ezért kizárták őket, a többiek kiléptek, mert elköltöztek, vagy mert inkább otthon kívántak internetezni.

1996 májusától novemberig – három hónappal a szolgáltatás beindulása után – a ComBi kérdőíves felmérésbe kezdett. Csak azokat kérdezték meg, akik jelszóval rendelkeztek és minimum három hete beiratkoztak. A válaszolók 55%-a 1-2 órát, 20%-a 3-4, 20%-a 5-6 órát töltött hetente a gépnél. (5% – egy teenager-klub tagjai – 10-12 órát adott meg, ezek később beálltak heti 2-3 órára.)

A használat jellege más a felnőtteknél, más a fiataloknál. Utóbbiak huzamosabb ideig használják az Internetet, a kínálatot a szabadidős tevékenységek bővítésének tekintik; a felnőttek célzott és időben is behatárolt tevékenységekre használják a hálózatot (e-mail, álláskeresés, szoftverek letöltése), és megtanulják az internetezés technikáját is, szakmai vagy magán célokra egyaránt. A szolgáltatások fajtáinak igénybevételét firtató kérdésre 67% a WWW-et említette, 35% az elektronikus levelezést, 30% az online-csevegést, míg 20% a letöltést jelölte meg fontos lehetőségként.

Arra a kérdésre, használnak-e a könyvtáron kívül Internetet, 55% nemmel válaszolt, 26% kereskedelmi szolgáltatót nevezett meg, 6% az egyetemet említette (5% nem válaszolt a kérdésre). A megkérdezettek 41%-a rokontól-ismerőstől, 38%-a a könyvtárosoktól és plakátokról értesült az új lehetőségről; 9-9% a sajtót, illetve a véletlent említette.

Tanulságos, milyen egyéb szolgáltatásokat vesznek igénybe a megkérdezettek a könyvtárban: 82% mindegyikét kölcsönöz, 38% könyvet, 29% szoftvereket,

de 38%-uk semmit sem, csak az Internet-használat kedvéért jár oda.

A ComBi-projekttel egyidőben a városban megalakult egy hálózati egyesület (bowle) is, amelynek tagjai a könyvtárban tartják üléseiket. Az együttműködés nyomán tíz nagy információs rendezvény született, és továbbiakat is terveznek.

A projekt során a ComBi lehetőséget kapott arra, hogy saját szolgáltatásairól a hálózaton is tájékoztasson; közreadták az előfizetett elektronikus folyóiratok listáját, a ComBi-ban alkalmazott érdeklődési körök magyarázatos jegyzékét, az osztályozási rendszer leírását, a könyvtár alaprajzát, aktuális kérdések irodalomjegyzékét, játékok ajánló listáit (életkor szerint csoportosítva azokat). A továbbiakban bármely részleg jelentkezhethet információs anyagokkal; elhelyezhet különféle kapcsolókat a honlapon (pl. egyetemi OPAC-okhoz, állásbörzéhez, menetrendekhez stb.).

(Hegyközi Ilona)

98/034

BURAKOWSKI, Jan: Nie te czasy, nie ci ludzie, nie to Stronnictwo. (Nieco o ruchu ludowym i bibliotekach na ws.) = Poradnik Bibl. 1997. 9.no. 5-7.p.

Nem azok az idők, nem azok az emberek, nem az a párt: a népi mozgalomról és a falusi könyvtárakról

Községi könyvtár

A több mint száz éves lengyel parasztmozgalmak igen változatos ideológiai alapon álltak. Voltak közöttük szélsőségesen jobb- és baloldali irányzatok. Volt azonban egy közös vonásuk: mindegyik fontosnak, ha ugyan nem a legfontosabbnak tartotta a falusi kultúra ápolását, az olvasómozgalmak támogatását. Vezetőik meg voltak győződve róla: a parasztság műveltsége révén tud csak társadalmilag felemelkedni, gazdaságilag érvényesülni.

Ma, amikor a Lengyel Parasztpárt a hatalom részese, egyszerűen elfelejtette ezt a hagyományt. A hetvenes évektől kezdve, de főként 1991 és 1995 között falun egy millióval fogyott az olvasó emberek száma. Országosan 21%-ról 13%-ra csökkent a falusi olvasók részesedése. A könyvtárak számát illetően kb. 10%-os volt a fogyás, a falusi fiókok és ellátóhelyek körében kb. ugyanolyan arányú a fennmaradás. A megmaradt intézmények is alig tudnak gyarapítani.

A cikk érdekessége, hogy név szerint „hívja tetemre” a Parasztpárt politikusait, az országos jelentőségeket éppen úgy, mint a megyieket és a helyieket. Ennek keretében kimutatja: uralmuk idejében az adott régióban és településeken mekkora volt a könyvtári veszteség. (Általában e parasztpárti helyeken az országos átlagnál is rosszabban alakult a könyvtári helyzet.)

De hogy a szerzőt ne lehessen egyoldalúsággal megvádolni, egy parasztpárti polgármestert példának állít, mondván: ahol törődnek a könyvtárakkal, nem érvényesülnek az általában jellemző negatív tendenciák.

(Futala Tibor)

Lásd még 54, 72, 78

Gyermek- és ifjúsági könyvtárak

98/035

MYLLYLÄ, Riitta: Miten palvelevat kirjastot kouluja? = Kirjastolehti. 90.vuo. 1997. 7-8.no. 228-229.p.

Hogyan szolgálják a könyvtárak az iskolákat?

A referátum alapjául szolgált még Eila Niemi cikke, e folyóiratszám 230. oldalán

Ifjúság képzése könyvtárhasználatra; Iskolai könyvtár

Finnországban jelentős hagyománya van a könyvtár és az iskola közti kapcsolatnak. Napjainkban – az új információs technikák gyors könyvtári elsajátítása következtében – új lehetőségek teremtődtek meg a kapcsolatok fejlesztésére. Az ország mintegy 44 településének könyvtárai közül 370 rendelkezik automatikus könyvtári rendszerrel, és 290-ben van meg a lehetőség a különféle adatbázisok használatára és a számítógépes információkeresésre, 200 településen pedig megvan az Internet-hozzáférés, egyre növekvő arányban az olvasók számára is.

Amennyiben az iskolák fel vannak szerelve gépekkel, akár az Interneten, akár a városi információs hálózaton keresztül lapozhatják a könyvtár katalógusait, lelőhelyjegyzégeit. Jelenleg megvan a lehetőség erre a főváros környékén, Tampere, Jyväskylä, Oulu és Rovaniemi körzetében, valamint Pohjanmaa tartománynak a Fredrika-hálózathoz tartozó könyvtáraiban.

A könyvtárak országszerte szerveznek programokat a kisiskolások könyvtárhasználóvá nevelése érdekében. Több városban gyakorlat, hogy „keresztgyerek-osztályá” fogadja a könyvtár az éppen iskolába kerülő kicsiket, rendszeres meseórákat szerveznek számukra, másutt meg „író-keresztapát” választanak maguknak a kicsik. Több könyvtár alakít felső tagozatosokból és felnőttekből olyan tanulócsoportokat, amelyeket az Internet használatára és az adatbázisokból történő információkeresésre tanít meg. Tamperében a pedagógusokat hívja meg a könyvtár az újabb, az oktatást szolgáló szolgáltatások bemutatása céljából.

A modern információs technikának többféle formáját használják fel a könyvtárak a könyvtárhasználat

megismertetésére. Espoo város egyik könyvtára például távoktatási csomagot készített egy iskolával közösen, a hämeenlinnai városi könyvtár pedig a tamperei egyetem hipermedia-laboratóriumával együtt CD-ROM-on kínálja a könyvtárhasználati és információkeresési ismereteket. Finnország – öt másik országgal együtt – részt vesz az EU ún. CHILLIAS-projektjében is, amelynek célja 1998-ig egy virtuális könyvtár kiépítése 9-12 éves gyermekek számára, amelyet a tanulók az Interneten keresztül akár az iskolában, a könyvtárban vagy otthon is használhatnak. Finn részről a projekt résztvevője a vantaai városi könyvtár.

Már eddig is kiviláglott azonban mind Svéd-, mind Finnországban, hogy az olvasói igény, a könyvtárhasználati kedv felébresztésében és az olvasási készség javításában egyaránt nélkülözhetetlen a személyes kontaktus és ráhatás is. A svédországi „Bokprati” mintájára Finnországban is terjedőben van a „Könyvjelző” (Kirjavinkkari)-mozgalom, amely magában foglalja az iskolákban tartott olvasmányajánló, olvasmány-beszámoló órákat vagy az olyan, számítógéppel kombinált akciókat, mint hogy egyik tamperei városrész könyvtárában az alsó tagozatosok számítógéppel készítették el egy kiadványt, amelyben maguk ajánlják kedvenc olvasmányaikat. Ugyancsak e körbe tartoznak az olyan könyvtári szerepjátékok, amelyben a kicsik megtanulhatják a tájékozódást a könyvtár szabadpolcos elhelyezési rendjében. Egyik helsinki városrész könyvtárának gyermekkönyvtárosa évek óta csinálja „könyves vándor” akcióját, amelynek során néhány, magával vitt mese- vagy ifjúsági könyvből egy-egy osztályban érdekesítő részleteket felolvasva csábítja a könyvtárba a tanulókat, s közben esetleg saját olvasmányélményeiket is meghallgatja.

(Sz. Nagy Lajos)